

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران
مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

ارزیابی لایحه برنامه هفتم توسعه از نگاه بخش خصوصی: زنجیره ارزش معدن و صنایع معدنی

تیر ۱۴۰۲

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:

**ارزیابی لایحه برنامه هفتم توسعه از نگاه بخش خصوصی:
زنجیره ارزش معدن و صنایع معدنی**

مدیریت پژوهش‌های اقتصادی

تهیه‌کنندگان: افسانه شفیعی، فرزانه صمدیان

اعلام نظر کنندگان: محمدرضا بهرامن، علیرضا کلاهی صمدی، محمد زائری، محمد خضری

ناظران علمی: محمد قاسمی، منیره امیرخانلو، شیما حاجی نوروزی

تاریخ انتشار: تیر ۱۴۰۲

طبقه‌بندی موضوعی: اقتصاد ایران

واژه‌های کلیدی: برنامه هفتم توسعه، صنعت، معدن، طرح‌های پیشران، زنجیره ارزش

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست

بخش اول: مسائل واقعی بخش زنجیره ارزش معدن و صنایع نفتی ۱

۱. زنجیره صنایع نفتی: پتروشیمی..... ۱

۲. زنجیره ارزش صنایع معدنی برحسب محصولات منتخب..... ۴

۱-۲. زنجیره ارزش صنایع فولاد..... ۴

۲-۲. زنجیره ارزش مس..... ۹

۳. جمع‌بندی از مشکلات پیش روی صنایع معدنی و نفتی..... ۱۰

بخش دوم: رویکرد دولت به حل مسائل بخش صنعت و معدن در لایحه برنامه هفتم توسعه .. ۱۳

بخش سوم: دیدگاه اتاق ایران در خصوص مواد (۴۷) و (۴۸) لایحه برنامه هفتم توسعه..... ۱۵

بخش چهارم: احکام پیشنهادی اتاق ایران برای درج در لایحه برنامه هفتم توسعه..... ۲۴

بخش اول: مسائل واقعی بخش زنجیره ارزش معدن و صنایع نفتی

معدن و صنایع معدنی کشور دارای مزیت‌های نسبی فراوانی است که در صورت سرمایه‌گذاری و مدیریت صحیح می‌تواند به مزیت‌های رقابتی تبدیل شود. وجود ذخایر متنوع فراوان مواد معدنی، دسترسی به انرژی ارزان و نیروی انسانی ماهر و تحصیل کرده، موقعیت ترانزیتی و فاصله مناسب با بازارهای مصرف آسیا و خاورمیانه و سایر شاخص‌های توسعه، بخش معدن و صنایع معدنی ایران را مستعد سرمایه‌گذاری و توسعه در زمینه این بخش می‌نماید. البته باید توجه داشت که این سرمایه‌گذاری زمانی می‌تواند کارآمد در نظر گرفته شده و در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی نقش موثر ایفاء کند که توسعه همزمان همه حلقه‌ها در زنجیره‌های ارزش صنایع نفتی و معدنی را مورد نظر قرار داده باشد.

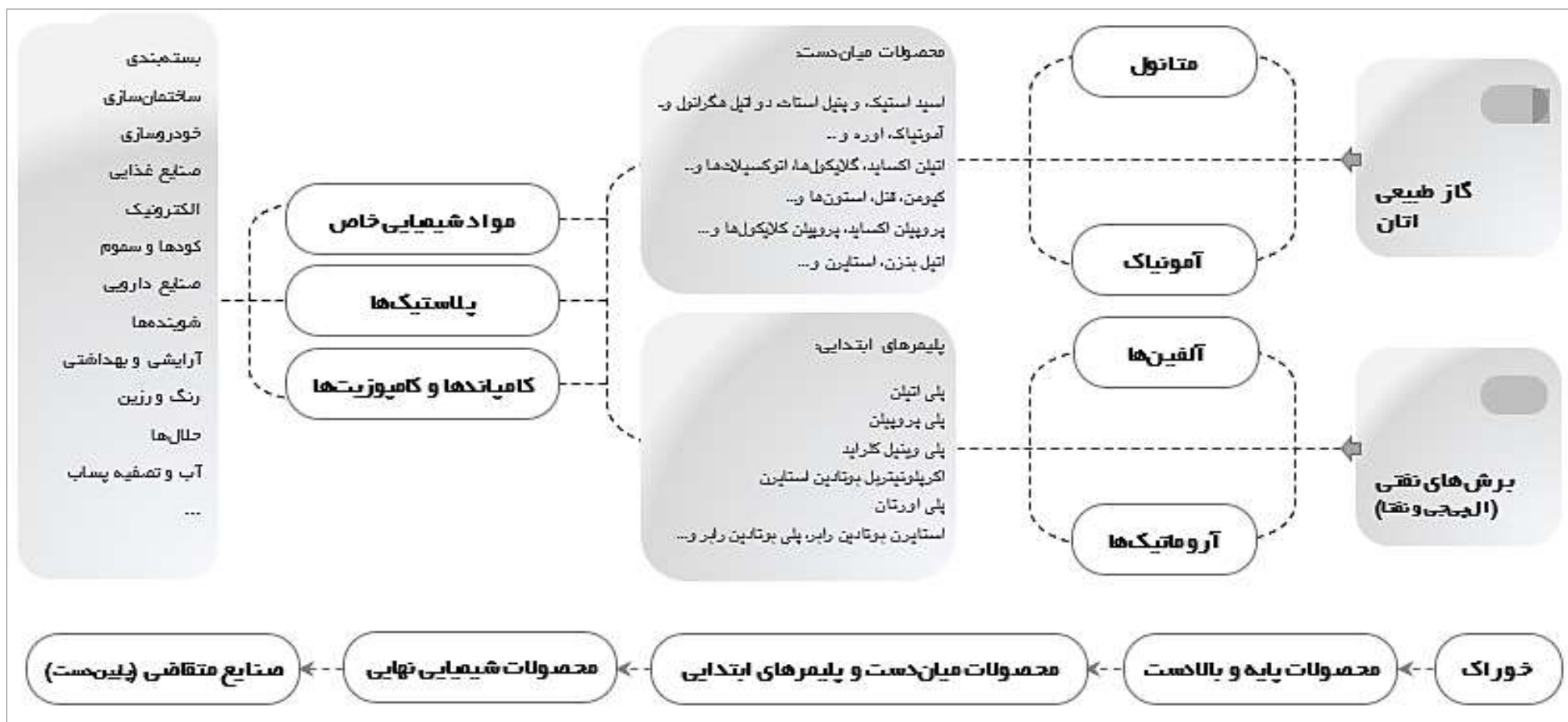
۱. زنجیره صنایع نفتی: پتروشیمی

ایران به عنوان یکی از کشورهای غنی از منظر ذخایر عظیم نفت و گاز، یکی از کشورهای مهم در صنایع نفتی به شمار می‌رود. از میان رسته‌های فعالیتی در صنایع نفتی می‌توان به صنایع پتروشیمی اشاره داشت که در آن ایران در زمره بزرگترین بازیگران منطقه و جهان محسوب می‌شود. در این کشور ظرفیت تولید صنعت پتروشیمی از ۵۲ میلیون تن از سال ۹۲-۱۳۹۱ به ۹۴ میلیون تن در انتهای سال ۱۴۰۱ رسیده است. این مقدار تولید به طور متوسط معادل ۱۸ تا ۲۰ میلیارد دلار درآمد ارزی ایجاد کرده است که حدود یک سوم آن برای تأمین نیازهای داخلی مصرف شده و مابقی با عرضه در سامانه نیما به مصرف بخش‌های دیگر کشور می‌رسد. با اینحال و با وجود قدمت بالادر تولید مواد و محصولات شیمیایی، همچنان مشکلات زیر در عملکرد این صنعت به چشم می‌خورد:

الف. نقایص زنجیره تولیدات محصولات پتروشیمی. با وجود رشد قابل توجه در ظرفیت تولیدی صنایع پتروشیمی کشور و افزایش تنوع محصولات به ۱۴۰ نوع محصول پتروشیمی و ۳۳۳ گرید، همچنان جای خالی بسیاری از محصولات کلیدی در صنایع میان‌دستی وجود دارد. در نمودار شماره ۱، انواع محصولات اصلی در صنایع پتروشیمی به تصویر کشیده شده است.

حدود ۴۳ درصد تناژ تولید محصولات پتروشیمی کشور را مواد شیمیایی پایه متکی بر متان (عمدتاً متانول و آمونیاک) و اتان (اتیلن و مشتقات آن) تشکیل می‌دهد. مواد هیدروکربوری (مواد آلیفاتیک و آروماتیک) با ۲۹ درصد سهم، رتبه بعدی را به خود اختصاص داده است. سهم‌های بعدی نیز متعلق به مواد پلیمری، کودهای شیمیایی و آروماتیک‌ها است. این در حالی است که هرچه زنجیره ارزش در این صنعت تکمیل شود، ثروت ملی افزایش پیدا می‌کند. اگر گاز به متانول تبدیل شود، هر تن بین ۳۰۰ تا ۴۰۰ دلار ارزش افزوده دارد. همین متانول اگر در زنجیره ارزش به پروپیلن یا پلی‌پروپیلن تبدیل شود به ۹۰۰ دلار می‌رسد که ارزش افزوده ۳۰۰ درصدی خواهد داشت. با این وجود، در ایران پروپیلن رتبه یازدهم را دارد و ظرفیت اسمی تولید آن بسیار کمتر از تولید اوره و متانول است. نتیجه این امر هزینه بالای واردات محصولات پتروشیمی در محدوده ۱٫۸-۱٫۵ میلیارد دلار می‌باشد.

نمودار ۱- زنجیره صنایع نفتی بر حسب محصولات پتروشیمی

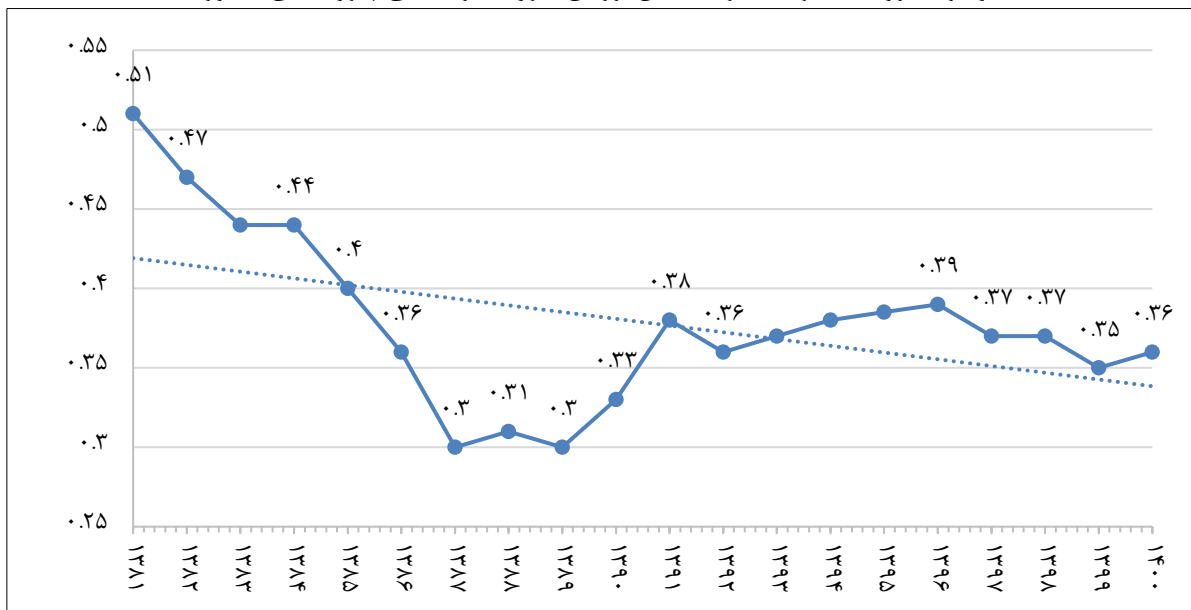

در تحلیل دلایل رخداد این امر می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

- ✓ ضعف بهره‌مندی از مقیاس فعالیت در زمینه محصولات جدید به واسطه ارتباط ضعیف صنایع شیمیایی با صنایع پایین‌دستی؛
- ✓ محدودیت دسترسی به دانش فنی تولید بسیاری از محصولات میان‌دستی پتروشیمی؛
- ✓ ناهماهنگی میان سیاست‌های مشوق تولید و سرمایه‌گذاری، تنظیم بازار و رگولاتوری در بازار خوراک و محصولات پتروشیمی.

ب. کاهش توان خلق ارزش افزوده. با وجود بهره‌مندی صنایع پتروشیمی از مزیت‌های بخش نفت و گاز، ضریب خلق ارزش افزوده این صنعت طی دو دهه اخیر شدیداً روند نزولی به خود گرفته است (نمودار شماره ۲).

نمودار ۲. روند تغییرات ضریب خلق ارزش افزوده در صنایع پتروشیمی کشور

ماخذ: محاسبات پژوهش با استناد به آمارهای مرکز آمار ایران

طبق نمودار، ضریب خلق ارزش افزوده در صنایع پتروشیمی از رقم ۰.۵۱ در سال ۱۳۸۱ به ۰.۳۶ در سال ۱۴۰۰ (رقم برآوردی) کاهش یافته است. این امر به معنای کاهش توان رقابت‌پذیری قیمتی در تولیدات این صنعت است. با عنایت به اینکه بیش از ۶۰ درصد از تولیدات این بخش مازاد بر تقاضای داخلی بوده و می‌باید در بازارهای صادراتی عرضه شوند، لذا توان رقابت‌پذیری محصولات تولیدی در این صنعت در بازارهای صادراتی نیز تحت تاثیر قرار می‌گیرد. در تحلیل دلایل کاهش ضریب خلق ارزش افزوده می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:

- ✓ تنوع پائین تولیدات و سهم بالای محصولات با ارزش افزوده پائین؛
- ✓ اشکالات ناشی از ضعف زیرساخت‌های پشتیبان؛
- ✓ بهره‌وری کاهنده.

در صورت عدم سیاست‌گذاری مقتضی در خصوص مشکلات برشمرده، در ادامه مسیر و با به بهره‌برداری رسیدن طرح‌های موجود پتروشیمی، مشکل عدم توازن در زنجیره می‌تواند حادث شود. طبق برآوردهای صورت گرفته، تا پایان برنامه هشتم ظرفیت تولید محصولات پتروشیمی کشور به ۱۹۹ میلیون تن و ظرفیت تولید متانول به ۴۰ میلیون تن در سال می‌رسد، اما زنجیره نه تنها ناقص خواهد ماند، بلکه به واسطه تمرکز بر تولیدات با پیچیدگی پایین، توان خلق ارزش افزوده در این صنعت نیز کاهش خواهد یافت. لذا، «**افزایش توازن در زنجیره ارزش صنایع شیمیایی از طریق افزایش تنوع تولیدات**» جزء مهمترین اولویت‌های سیاستی است که باید در برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرار داده شود.

۲. زنجیره ارزش صنایع معدنی برحسب محصولات منتخب

در بخش معدنی کشور انواعی از معادن فلزی و غیرفلزی وجود دارد. از میان این معادن، سنگ آهن و سنگ مس ۴ درصد از کل معادن موجود و بیش از ۷۲ درصد ارزش افزوده آن را به خود اختصاص می‌دهند. معادن آهن تامین‌کننده زنجیره فولاد و معادن مس نیز با تامین ورودی زنجیره مس، عرضه‌کننده نیاز بسیاری از صنایع متقاضی از جمله الکترونیک می‌باشند. لذا با درک اهمیت بسیار بالای این دو زنجیره، در این بخش به بررسی وضعیت حاکم بر هر یک پرداخته می‌شود.

۲-۱. زنجیره ارزش صنایع فولاد

صنایع فولاد به‌عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع معدنی کشور دارای پیوندهای پیشین متعدد با صنایع پائین‌دستی می‌باشد. صنایع تولید آهن و فولاد با برخورداری از ۶۰ درصد بنگاه‌های فعال در حوزه تولید فلزات پایه (۷۲۰ بنگاه از مجموع ۱۱۸۸ بنگاه فعال)، سهمی بالغ بر ۷۰ درصد از ارزش افزوده صنایع فلزی و همچنین ۱۳٫۸ درصد از ارزش افزوده صنعتی کشور را به خود اختصاص داده است. براساس آمار سال ۱۴۰۱، ایران دهمین تولیدکننده بزرگ فولاد در جهان به حساب می‌آید. این رتبه با ارتقای ۴ پله‌ای (پس از چین، هند، ژاپن، آمریکا، روسیه، کره جنوبی، آلمان، ترکیه و برزیل) حاصل شده است. در بازارهای جهانی، آمارها حاکی از سهم روبه افزایش صنایع فولادی کشور است. طی یک دوره ۵ ساله، سهم کشور از بازارهای جهانی از ۱٫۱ درصد به ۱٫۴ درصد افزایش یافته است. اگرچه روند افزایش سهم ایران در بازارهای جهانی بطئی است، اما این افزایش در نتیجه رشد ۶۳ درصدی تولید فولاد خام طی این دوره رخ داده است. تولید فولاد با هزینه‌های بالای انرژی و زیست‌محیطی توأم می‌باشد، اما توان خلق ارزش افزوده آن در سطح محدودتری نسبت به مقاطع تخت و طولی قرار دارد. به مانند آنچه که در رابطه با صنایع شیمیایی نیز وجود دارد. به منظور تحلیل دقیق‌تر عملکرد این صنعت، ابتدا لازم است به تبیین اهم مشکلات این صنعت پرداخته شود.

الف. عدم توازن حاکم بر زنجیره تامین و تولید صنایع معدنی: زنجیره فولاد متشکل از اجزای مختلف به شرح مندرج در جدول شماره ۱ است. این زنجیره با وجود قدمت بالای فعالیت در اقتصاد ایران و اجرای طرح جامع فولاد طی یک دهه اخیر، همچنان با عدم توازن در حلقه‌های مختلف مواجه است. این عدم توازن بعضاً در نتیجه کمبود سرمایه‌گذاری و مواد اولیه در برخی حلقه‌ها رخ داده است.

جدول ۱. زنجیره ارزش فولاد به تفکیک اجزا
در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ - مقادیر به میلیون تن

عنوان	واحد اندازه گیری	پایان سال ۱۴۰۰	برآورد سال ۱۴۰۱	تغییرات
استخراج سنگ آهن	استخراج سنگ آهن سالانه (میلیون تن)	۱۰۶	۱۰۶,۷	۰,۷
سنگ آهن دانه‌بندی شده	تولید و ظرفیت سالانه (میلیون تن)	۷	۷	۰,۰
کنسانتره سنگ آهن	ظرفیت سالانه کنسانتره (میلیون تن)	۶۷	۷۰	۳,۰
	برآورد تولید سالانه بر اساس ضریب بهره‌برداری (میلیون تن)	۵۷,۶	۵۸	۰,۴
گندله سنگ آهن	ظرفیت سالانه گندله (میلیون تن)	۶۷	۶۷	۰,۰
	برآورد تولید سالانه بر اساس ضریب بهره‌برداری (میلیون تن)	۵۶	۵۵,۸	-۰,۲
	امکان تولید گندله بر اساس کنسانتره تولیدی (میلیون تن)	۵۴,۸	۵۵,۳	۰,۴
آهن اسفنجی	ظرفیت سالانه آهن اسفنجی (میلیون تن)	۳۶	۳۹	۳,۰
	برآورد تولید سالانه بر اساس ضریب بهره‌برداری (میلیون تن)	۳۰	۳۱,۸	۱,۸
	امکان تولید آهن اسفنجی بر اساس گندله (میلیون تن)	۳۸,۶	۳۸,۵	-۰,۱
شمش فولاد	ظرفیت سالانه شمش فولاد (میلیون تن)	۴۴	۴۷	۳,۰
	برآورد تولید (میلیون تن)	۲۷,۷	۲۹,۶	۱,۹
	برآورد تولید سالانه شمش فولادی بر اساس تامین آهن اسفنجی (میلیون تن)	۲۸	۳۱,۴	۳,۴
مقاطع طولی	ظرفیت سالانه مقاطع طولی (میلیون تن)	۳۰,۳	۳۰,۳	۰,۰
	برآورد تولید سالانه (میلیون تن)	۱۱,۲	۱۲,۶	۱,۴
ظرفیت تولید مقاطع تخت	ضریب عملیاتی تولید (درصد)	۳۷,۰	۴۱,۶	۴,۶
	ظرفیت سالانه مقاطع تخت (میلیون تن)	۱۲,۱	۱۲,۱	۰,۰
	برآورد تولید سالانه (میلیون تن)	۸,۴	۹,۱	۰,۷
	ضریب عملیاتی تولید (درصد)	۶۹,۴	۷۵,۲	۵,۸

ماخذ: سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو)، ۱۴۰۲.

طبق جدول ۱، اگرچه ظرفیت سالانه تولید گندله معادل ۶۷ میلیون تن است، امکان تولید گندله براساس کنسانتره تولیدی معادل ۵۵,۳ میلیون تن است. این مشکل در رابطه با شمش فولاد نیز به نحو مشهودی وجود دارد. از مجموع ۴۷ میلیون تن ظرفیت سازی صورت گرفته در بخش شمش فولاد، تنها امکان تولید ۳۱,۴ میلیون تن بر اساس تامین آهن اسفنجی وجود دارد. نکته مهم آن است که در صنایع پایین دست فولاد خام بالاخص تولید مقاطع طولی (به ترتیب مندرج در جدول ۲)، ظرفیت خالی وجود دارد. بنابراین، فشار ناشی از کمبودهای موجود در زنجیره به نحو مقتضی نمایان نشده است.

جدول ۲. ظرفیت و تولید انواع محصولات فولادی در ۱۴۰۰ (تن - درصد)

نوع محصول فولادی	ظرفیت تولید	میزان تولید	ضریب عملیاتی تولید (درصد)
ورق گرم	۱۲,۲	۸,۳	۶۸
ورق قلع اندود	۰,۴	۰,۲	۵۰
ورق سرد	۴,۴	۲,۶	۵۹
ورق گالوانیزه	۳,۱	۱,۲	۳۸,۷
میلگرد	۲۴,۰	۹,۲	۳۸
تیرآهن	۳,۲	۱,۲	۳۷,۵
نبشی، ناودانی و سایر مقاطع و ریل	۲,۹	۰,۸	۲۷,۶
ورق رنگی	۰,۷	۰,۲	۲۸,۵

ماخذ: پایش طرح جامع فولاد کشور.

طبق جدول ۲؛

- ضریب عملیاتی در بخش پایین دست زنجیره فولاد به طور متوسط حدود ۴۵ درصد و در بخش محصولات تخت نزدیک به ۶۰ درصد (به غیر از تولید ورق رنگی) می باشد، اما در بخش محصولات طولی این ضریب به طور متوسط حدود ۳۶ درصد است.
- در زنجیره پایین دست تنها در بخش تولید ورق گرم ضریب عملیاتی حدود ۶۸ درصد محقق شده است. این نرخ در کل زنجیره محصولات تخت فولادی در حدود ۵۰ درصد است. در بخش محصولات طولی این ضریب اندک و به طور متوسط حدود ۳۶ درصد است. مسائلی همچون عدم توجه به افزایش ظرفیت‌های مازاد بر نیاز داخلی، بکار نگرفتن تکنولوژی پیشرفته، بی توجهی به کیفیت محصولات تولیدی و کوچک بودن بازار مصرف داخلی، بهره وری محصولات فولادی را کاهش داده است^۱.
- در زمینه محصولات فولادی بهترین ضریب عملیاتی مربوط به ورق گرم است که با وجود کمبودهای موجود در بازار، مبین عدم بهره‌مندی از ظرفیت‌های موجود است^۲.
- ضرایب عملیاتی کمتر از ۳۰ درصد در حوزه محصولات فولادی که مربوط به نبشی، ریل و ورق رنگی است. شایسته ذکر است که کمبود تقاضای موثر دلیل عمده تولید زیر ظرفیت در این بخش می باشد.

۱. در برخی از جوازهای صادر شده، ظرفیت اعلامی بالاتر از ظرفیت قابل تحقق می باشد.

۲. برخی از خطوط نصب شده توسط بخش خصوصی توانایی تولید ظرفیت اعلامی اولیه را ندارند، علاوه بر این در برخی از زمان‌ها، امکان تامین اسلب برای واحدهای مذکور با مشکل همراه است.

بدیهی است در صورت تحریک تقاضا در بخش صنعتی برای مقاطع تخت و طولی و افزایش ضریب عملیاتی، مشکل عدم توازن در زنجیره جدی‌تر خواهد شد. لذا، «**افزایش توازن در زنجیره تامین صنایع فولادی**» جزء مهمترین اولویت‌های سیاستی است که باید در برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرار داده شود.

ب. ساختار دوگانه تولید و بازار و چشم‌انداز پرنوسان تقاضا: در جهان کمتر از ۴ درصد فولاد خام تولیدی صادر می‌شود. ضمن اینکه همین میزان سهمی کمتر از ۱۵ درصد کل سبد صادرات فولادی را به خود اختصاص می‌دهد. در ایران بیش از ۳۰ درصد فولاد خام تولیدی صادر شده است که سهمی حدود ۷۱ درصد از مجموع فولاد صادراتی را به خود اختصاص می‌دهد (جدول شماره ۳).

جدول ۳. سهم زیرگروه‌های محصولی در زنجیره فولاد برحسب عملکرد تولید و صادرات (درصد)

متغیر	سهم از ارزش ستانده فلزات اساسی	سهم از ارزش صادرات فلزات اساسی	سهم از ارزش افزوده فلزات اساسی
تولید آهن و فولاد پایه	۷۵,۴	۶۹,۷	۷۶,۵
تولید فلزهای پایه گرانبها و سایر فلزهای غیرآهنی	۲۲,۳	۲۸,۷	۲۱,۲
ریخته‌گری فلزات	۲,۳	۱,۶	۲,۲
ریخته‌گری آهن و فولاد	۱,۷	۰,۵	۱,۹
ریخته‌گری فلزات غیرآهنی	۰,۵	۱,۲	۰,۴

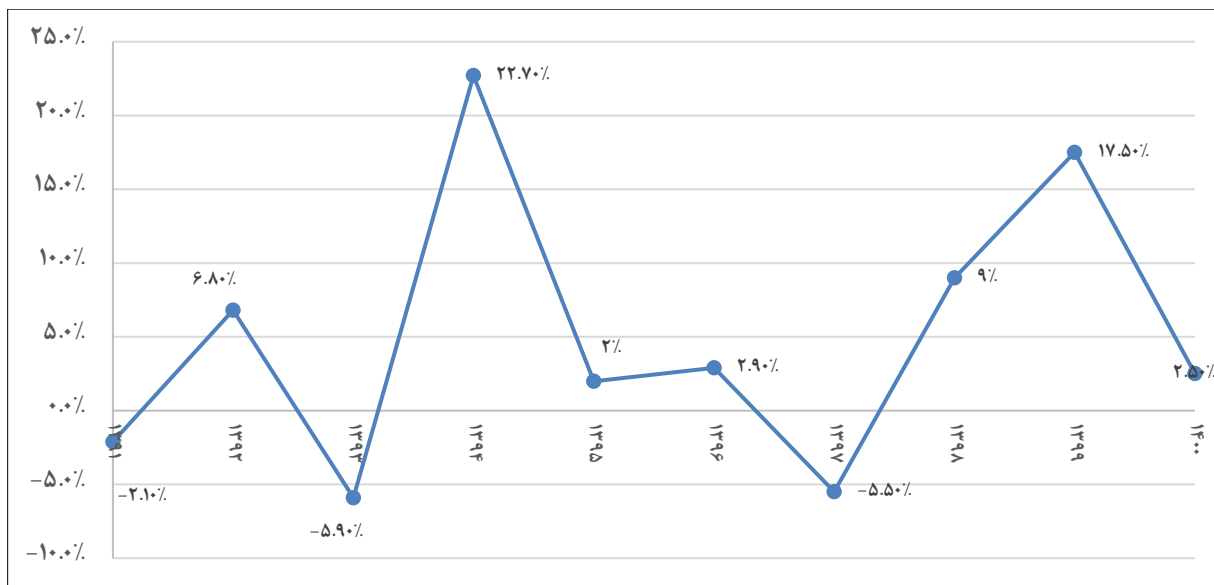
ماخذ: محاسبات پژوهش حاضر با استناد به آمار کارگاه‌های صنعتی (۱۳۹۹، انتشار یافته در ۱۴۰۱)

طبق جدول شماره ۳، بیشترین سهم از ارزش ستانده و صادرات فلزات اساسی مربوط به تولید آهن و فولاد پایه می‌باشد. این در حالی است که توان خلق ارزش افزوده ریخته‌گری فلزات که سهم بسیار ناچیزی از متغیرهای برشمرده به خود اختصاص می‌دهد، به مراتب بالاتر از زیرگروه قبلی می‌باشد. با این توصیف، «**توسعه صادرات در صنایع پائین‌دستی معدنی**» می‌باید در زمره اولویت‌های سیاستی در برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشد.

ج. کاهش روزافزون اثر مزیت‌های طبیعی فعالیت در بخش معدن و صنایع معدنی: یکی از مهمترین مولفه‌هایی که موجب تداوم فعالیت در صنایع معدنی کشور می‌شود، بهره‌مندی از مزیت‌های انرژی و واقع شدن روی کمر بند فلزایی آلپ-همیمالیا (حاوی ۱۵ درصد از ذخایر معدنی شناخته شده جهان) است. این امر مزیت نسبی قابل توجهی را برای تولیدات این بخش به ارمغان آورده است. با اینحال، بنابه دلایل متعدد که اهم آن به شرح زیر می‌باشد، روزبه‌روز اثر مزیت‌های طبیعی بر ارتقای رقابت پذیری بخش معدن و صنایع معدنی در اقتصاد ایران کاهش می‌یابد.

ج-۱. **کاهش بهره‌وری در معادن و صنایع معدنی:** مسأله بهره‌وری در معادن موضوع مهمی است که نه تنها بر این بخش، بلکه بر صنایع معدنی و صنایع متقاضی نیز تاثیر مستقیم دارد. بررسی‌های آماری شاخص بهره‌وری کل عوامل تولید طی یک دهه اخیر حاکی از رشد منفی در برخی سال‌ها و رشد بطئی در سال‌های دیگر است. در مقاطعی که رشد شاخص بهره‌وری قابل توجه بوده است پس از یک رشد منفی در سال قبل از آن، محقق شده است (نمودار شماره ۳).

نمودار ۳. رشد شاخص بهره‌وری بخش معدن طی دوره ۱۴۰۰-۱۳۹۱

مأخذ: سازمان ملی بهره‌وری ایران.

عوامل متعددی بر عملکرد شاخص بهره‌وری در بخش معدن تاثیرگذار بوده است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به افت عیار سنگ آهن ایران (از ۵۱ درصد در سال ۱۳۹۲ تا ۴۶ درصد در سال ۱۴۰۱)، فرسودگی ماشین‌آلات معدنی، کاهش ذخایر معادن روباز و هزینه‌های بالای استخراج از معادن زیرزمینی اشاره نمود.^۱ بر این اساس، ضروری است موضوعات «**نوسازی ماشین‌آلات معدنی**» و «**توسعه اکتشافات**» در زمره اولویت‌های سیاستی برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشد. یکی دیگر از دلایل پایین بودن بهره‌وری، ضعف بهره‌مندی از صرفه‌های مقیاس (در نتیجه ضریب عملیاتی پائین به ویژه در تولید مقاطع و مقیاس کوچک بنگاهی) می‌باشد. این مسأله موجب افزایش هزینه تمام شده تولیدات فلزی و در نتیجه افزایش قیمت مواد اولیه صنایع متقاضی می‌شود. به این ترتیب، موضوع «**بازمهندسی ساختار صنایع معدنی به‌ویژه صنایع فلزی به‌سمت ساختار مبتنی بر مقیاس**»، از دیگر موضوعات مهم است که می‌باید در زمان تصویب لایحه برنامه هفتم توسعه مورد توجه قرار گیرد.

۱. اگرچه از مجموع سنگ آهن موجود در کشور، معادل ۹۰ درصد از نوع مگنتیت (دارای هزینه پائین‌تر برای فرآوری و پرعیارسازی) بوده و ۱۰ درصد هماتیت (دارای باطله زیاد و عیار کم در معادن) بوده و از این بابت مزیتی برای صنایع فولاد کشور به‌شمار می‌رود، اما با عنایت به اینکه بیشتر ذخایر سنگ آهن موجود در عمق است، پس بهره‌مندی از این مزیت نیز با ملاحظات جدی اقتصادی روبرو است.

ج-۲. محدودیت دسترسی به زیرساخت‌های تامین آب و انرژی: مشکل کمبود آب، برق و گاز از جمله موانعی است که فعالیت در بخش معدن و صنایع معدنی را با بی‌ثباتی مواجه کرده است. این مساله حتی در شرایط تامین کافی مواد اولیه منجر به تولید زیر ظرفیت و به تبع آن افت بهره‌وری می‌شود. در حال حاضر ۹۲ درصد ذخایر فلزی در ۴ استان کرمان، یزد، آذربایجان شرقی و خراسان رضوی متمرکز است. این ۴ استان جملگی با کمبود آب مواجه هستند. ضمناً با وجودی که این ۴ استان با مساحت ۲۹ درصدی از کل اراضی کشور برخوردار هستند و به ۲۲ درصد از راه‌های کشور دسترسی دارند، همچنان تحت تاثیر محدودیت زیرساخت‌های پشتیبان با افزایش هزینه فعالیت مواجه می‌باشند. بدین‌رو «**تجهیز زیرساخت‌های لجستیکی، آب و انرژی در صنایع معدنی**» به ویژه صنایع فلزی از دیگر اولویت‌های سیاستی در این بخش به شمار می‌رود.

۲-۲. زنجیره ارزش مس

مس، دومین فلز پایه و یکی از مهم‌ترین عناصری است که در گستره وسیعی از محصولات و کاربردهای گوناگون در اکثر صنایع، مورد استفاده قرار می‌گیرد. توسعه مصرف برق و رونق کاربرد محصولات الکتریکی و الکترونیکی و از طرف دیگر محدودیت منابع معدنی مس در جهان، باعث شده است این فلز جایگاه نسبتاً متفاوتی نسبت به سایر فلزات پایه و پر کاربرد داشته باشد که نتیجه آن را می‌توان در مقولاتی نظیر اختلاف قیمت مس با سایر فلزات پایه و یا ارتباط وثیق شاخص‌های کلان اقتصادی با قیمت مس مشاهده نمود.

ایران با دارا بودن ۴۳ میلیون تن ذخیره مس (مس محتوی) در سال ۱۴۰۰، معادل ۴ درصد از ذخایر مس و رتبه هفتم دنیا را دارد. این در حالی است که نرخ بهره‌برداری از ذخایر کشور در صنعت مس پایین‌تر از میانگین جهانی و حدود یک سوم آن است. به همین دلیل صنعت مس ایران بیشتر از این که بر بازار جهانی تاثیرگذار باشد، متأثر از تغییر و تحولات جهانی و قیمت‌های جهانی مس است که با توجه به قیمت ارز در داخل کشور، عوامل اصلی تعیین‌کننده قیمت‌ها در بازار داخلی هستند. علاوه بر سطح پایین تاثیرگذاری بر بازارهای جهانی، در این صنعت مشکلات و مسائلی نیز وجود دارد که در این قسمت بدان پرداخته می‌شود.

الف. گستردگی محدود زنجیره مس در محصولات میانی و پائین‌دستی: اگرچه ۴ درصد از ذخایر مس جهان در ایران واقع شده است، اما تولیدات معدنی کشور حدود ۱٫۵ درصد از تولید مواد معدنی جهان می‌باشد. این مساله نشأت گرفته از گستردگی محدود زنجیره مس در محصولات میانی و پائین‌دستی می‌باشد (جدول شماره ۴).

طبق جدول شماره ۴، با حرکت به سمت قسمت‌های حلقه‌های پایین زنجیره تولید مس، سطح ظرفیت و ضریب بهره‌برداری از آن کاهش قابل توجهی پیدا می‌کند. طبق جدول، در رابطه با تولید کنستاتره از کل ظرفیت موجود استفاده می‌شود. حال آنکه در رابطه با کاتد، ضریب عملیاتی موجود برابر با ۶۷ درصد و در رابطه با محصولات نیمه ساخته نیز معادل ۶۴ درصد است که رقم محدودی است. در واقع یکی از موضوعات مهمی که می‌باید مورد توجه قرار گیرد، «**افزایش ضریب بهره‌برداری در حلقه‌های میان‌دستی و پایین‌دستی صنایع معدنی بالاصص صنایع تولید مس**» است.

جدول ۴. زنجیره ارزش مس به تفکیک اجزا در دوره ۱۴۰۱-۱۴۰۰ (هزار تن)

عنوان	۱۴۰۰	۱۴۰۱
کل استخراج کانسنگ	۲۰۰۰۰۰	۲۶۷۰۰۰
استخراج سنگ سولفوری	۷۱۰۰۰	۷۱۰۰۰
ظرفیت کنسانتره مس	۱۲۰۰	۱۴۴۰
تولید کنسانتره مس	۱۲۰۰	۱۴۴۰
ظرفیت کاتد مس	۵۱۲	۵۱۲
تولید کاتد مس	۲۹۵	۳۴۳
مس محتوی تولید معدنی	۳۰۰	۳۹۳
تولید محصولات نیمه ساخته مسی (مقتول، مقاطع، لوله و محصولات تخت)	-	۲۵۵,۰

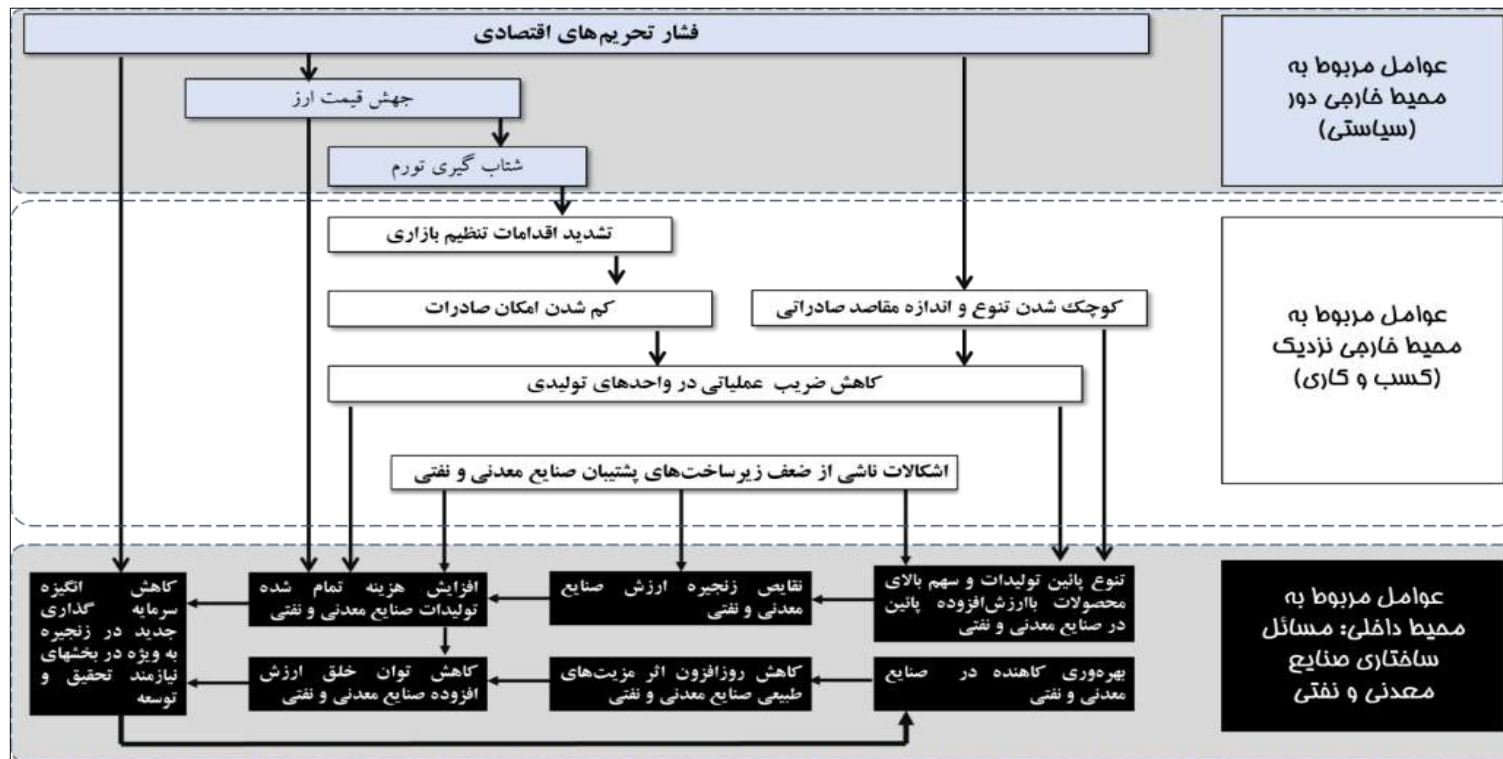
مأخذ: سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران (ایمیدرو).

ب. افزایش روزافزون هزینه‌های تولید: یکی از موضوعات مهم در برابر فعالان صنایع مس، افزایش روزافزون هزینه‌های تولید است. این مساله در بخش بالادستی صنعت مس به سبب ضعف زیرساخت‌های پشتیبان به ویژه مساله مربوط به تامین آب و در بخش میان‌دستی و پایین دستی به سبب ضعف بهره‌مندی از صرفه‌های مقیاس و بنابراین افزایش هزینه تمام شده است. بدین روی «تجهیز صنایع مس کشور به زیرساخت‌های پشتیبان» و همچنین «ایجاد فرصت‌های بهره‌مندی از صرفه‌های مقیاس و صرفه‌های تنوع» از جمله مهمترین ضرورت‌های پیش رو در برنامه‌ریزی‌های زنجیره ارزش صنایع معدنی به ویژه در زنجیره مس است.

۳. جمع‌بندی از مشکلات پیش روی صنایع معدنی و نفتی

با عنایت به بررسی‌های صورت گرفته از وضعیت حاکم بر صنایع معدنی و نفتی، در مجموع می‌توان آسیب‌های وارده به این صنایع را در قالب سه محیط خارجی دور، محیط خارجی نزدیک و همچنین محیط داخلی تقسیم‌بندی نمود (نمودار شماره ۴).

نمودار ۴. نظام علت و معلولی چالش‌های حاکم بر زنجیره ارزش صنایع معدنی و نفتی

طبق نمودار ۴، در نتیجه فشار تحریم‌های اقتصادی و در نتیجه آن جهش قیمت ارز (به عنوان یک عامل مربوط به محیط خارجی دور)، اگرچه درآمدهای ارزی حاصل از صادرات محصولات در این صنایع افزایش می‌یابد، اما به واسطه شتاب‌گیری تورم و ملاحظات تنظیم بازاری، فشار ناشی از اقدامات تنظیم بازاری و تعیین کف عرضه توسط سیاست‌گذار موجب اختلال در مسیر برنامه‌ریزی‌های صادراتی و ارزآوری در این صنایع می‌گردد.

تأثیر دیگر ناشی از کاهش فرصت‌های صادراتی را می‌توان در کاهش ظرفیت عملیاتی واحدها دانست که نتیجه آن افزایش هزینه تمام شده محصولات خواهد بود. علاوه بر کاهش ظرفیت عملیاتی، نقایص زیرساخت‌های پشتیبان نیز عاملی در راستای افزایش هزینه تمام شده در این واحدها به شمار می‌رود.

نکات برشمرده، تنها تصویری از تأثیر عوامل خارجی بر عملکرد این صنایع است. اما در درون این صنایع نیز اشکالات ساختاری متعددی وجود دارد که به مهمترین آن‌ها در قسمت‌های قبل اشاره شد و در نمودار ۳ روابط علت و معلولی آن‌ها با مستطیل‌های مشکی رنگ ترسیم شده است. این اشکالات ساختاری به کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری در حلقه‌های جدید و در نتیجه «تنوع پائین تولیدات در زنجیره ارزش صنایع معدنی و نفتی به‌ویژه در حلقه میان‌دست و پائین‌دست» دامن می‌زند و بدین‌روی دور باطل تداوم می‌یابد.

در مجموع می‌توان گفت اگرچه صنایع معدنی و نفتی کشور از کمبود زیرساخت‌های پشتیبان (به‌عنوان یک عامل مربوط به محیط خارجی نزدیک) تحت فشار قرار دارد، بخش بزرگی از مشکلات آن در نتیجه نقایص ساختاری و داخلی در آن حادث شده است. این دو دسته مشکل، در نتیجه فشارهای تحریمی به‌نحو شدیدتری ظاهر می‌شوند و وضعیت فعلی حاکم بر صنایع معدنی و نفتی را رقم می‌زند. بنابراین، شایسته است برای مسائل ساختاری و محیط خارجی نزدیک نیز تدابیر سیاستی مقتضی اندیشیده شود. اهم این موارد که در آسیب‌شناسی این صنایع مطرح گردیدند، به شرح زیر می‌باشند:

- ✓ تکمیل و توسعه زنجیره ارزش صنایع معدنی و نفتی از طریق افزایش تنوع تولیدات؛
- ✓ افزایش توازن در زنجیره تامین صنایع معدنی و نفتی؛
- ✓ توسعه صادرات در صنایع پائین‌دستی معدنی و نفتی؛
- ✓ نوسازی ماشین‌آلات و تجهیزات؛
- ✓ توسعه اکتشافات؛
- ✓ بازمهندسی ساختار صنایع معدنی و نفتی به‌ویژه صنایع فلزی به‌سمت ساختار مبتنی بر مقیاس؛
- ✓ تجهیز زیرساخت‌های لجستیکی، آب و انرژی در صنایع معدنی و نفتی؛
- ✓ افزایش ضریب بهره‌برداری در حلقه‌های میان‌دستی و پایین‌دستی صنایع معدنی و نفتی؛
- ✓ ایجاد فرصت‌های بهره‌مندی از صرفه‌های مقیاس و صرفه‌های تنوع؛
- ✓ حداقل‌سازی اثر اقدامات تنظیم بازاری بر عملکرد صادراتی فعالان بازار.

در کنار موارد فوق، اصلاح نظام ارزش‌گذاری پول ملی و پوشش ریسک ناشی از نوسانات قیمت ارز نیز در این صنایع از اهمیت بالایی برخوردار است. با اینحال، از آنجاکه این موارد به عنوان موضوعات فرابخشی و افقی محسوب می‌شود، از پرداختن به آن در «فصل زنجیره ارزش صنایع معدنی و نفتی» در لایحه برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی صرفنظر می‌گردد.

بخش دوم: رویکرد دولت به حل مسائل بخش صنعت و معدن در لایحه برنامه هفتم توسعه

به منظور تبیین رویکرد دولت به حل مسائل زنجیره ارزش معدن و صنایع نفتی لازم است هندسه احکام در لایحه مورد بررسی قرار گیرد. بدین منظور ابتدا در جدول شماره ۵، توصیفی از وضعیت احکام مربوط به این حوزه ارائه شده است.

جدول ۵. ابعاد مختلف ناظر بر احکام پیشنهادی برنامه هفتم توسعه

شرح	حوزه	نوع سیاست	ماهیت سیاست (زمان‌مندی)	قیود پیش‌بینی شده	کارکرد حکم
هدف‌گذاری کمی	معدن و صنایع معدنی	ارائه سنجه عملکردی	۵ ساله	-	ارائه نقشه راه
معرفی پروژه‌های کلان اولویت‌دار	همه حوزه‌ها	ایجاد مبنایی برای تعریف کلان پروژه‌های جدید	غیر زمان‌مند	مشخص نیست تعیین پروژه‌ها بر مبنای کدام قیود و اجرای آن در چه بازه زمانی متصور است.	ارائه نقشه راه
سرمایه‌گذاری در اکتشاف معدنی	معدن	مشوق، اعمال معافیت حداکثر ۲۰ درصدی از حقوق دولتی معادن	غیر زمان‌مند	انجام امور بهره‌برداری توسط سرمایه‌گذار اکتشاف	بهبود شرایط تامین مواد اولیه
سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر	معدن	مشوق، اعمال معافیت حداکثر ۲۰ درصدی از حقوق دولتی معادن	غیر زمان‌مند	تامین حداقل ۲۰ درصد سرمایه‌گذاری در نیروگاه	تقویت زیرساخت‌های فیزیکی
تکمیل زنجیره ارزش و جلوگیری از خام‌فروشی	صنایع معدنی و پتروشیمی	بازنگری در ضوابط دسترسی به بازار برای واحدهای صنعتی	غیر زمان‌مند	لحاظ ظرفیت‌های تامین خوراک، تامین زیرساخت‌ها، ملاحظات آمایشی، صرفه اقتصادی برای حفظ اعتبار مجوز واحدهای بهره‌برداري نرسیده	بهبود ساختار صنعت
		اعمال شرط زمان‌مندی برای مجوزهای تامین خوراک، انرژی و خوراک	زمان‌مند	به بهره‌برداری رسیدن بنگاه اقتصادی فعال در زنجیره ارزش صنایع معدنی و پتروشیمی در زمان‌بندی تعیین شده	
		لغو معافیت مالیاتی	ارشادی و غیر زمان‌مند	مواد خام و نیمه‌خام	

شرح	حوزه	نوع سیاست	ماهیت سیاست (زمان‌مندی)	قیود پیش‌بینی شده	کارکرد حکم
تکمیل زنجیره ارزش و جلوگیری از خام‌فروشی	مواد و محصولات معدنی، صنایع معدنی، محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی	وضع عوارض کاهنده صادراتی	ارشادی و غیرزمان‌مند	مواد خام و نیمه‌خام به صورتی که صادرات آن بر عرضه داخلی رجحان نداشته و همزمان منجر به توقف تولید نشود.	بهبود ساختار صنعت
	صنایع پائین‌دستی نفت و گاز	اعمال تخفیف‌های پلکانی نرخ خوراک با استفاده از اوراق تسویه	غیرزمان‌مند	انعقاد قراردادهای بلندمدت	بهبود شرایط تامین مواد اولیه
تقویت توان مالی سازمان ایمن‌درو	معدن و صنایع معدنی	ثبت ارزش اقتصادی تحت اختیار سازمان به عنوان دارایی	غیرزمان‌مند	غیرمشروط	تقویت توان سیاست‌گذار
ایجاد کانون‌های تولیدی و خدماتی در داخل حریم شهری	صنایع خلاق، صنایع دستی و صنفی	ایجاد مجتمع‌های صنعتی و صنفی	غیرزمان‌مند	رعایت الزامات طرح جامع شهری	تقویت زیرساخت‌های سخت
صیانت از اراضی با کاربری صنعتی	واحدهای تولیدی	نهادسازی: تاسیس کارگروه حمایت از اراضی با کاربری صنعتی	غیرزمان‌مند	رعایت الزامات طرح جامع شهری	بهبود ساختار صنعت
کاهش زمینه‌های توقف تولید پیش از قطعی شدن حکم در واحدها	واحدهای تولیدی	عدم توقیف ماشین‌آلات یا حبس ارکان مدیریتی در واحدها	غیرزمان‌مند	غیرمشروط	بهبود فضای کسب‌وکار

طبق جدول ۵:

✓ عمده بندهای قانونی غیرزمان‌مند و غیرمشروط است. این امر بر کاهش ضمانت اجرای مواد برشمرده تاثیر منفی برجای می‌گذارد.

✓ اگرچه مواد قانونی برشمرده ابعاد مختلفی از نیروهای رقابتی حائل بر صنایع را در برمی‌گیرد، به واسطه ضمانت اجرای پائین از اهمیت چندانی برخوردار نمی‌باشد.

با عنایت به نکات برشمرده در خصوص جدول، می‌توان هندسه احکام پیشنهادی را به صورت نمودار شماره ۵، نمایش داد.

نمودار ۵. هندسه احکام پیشنهادی لایحه برنامه هفتم در رابطه با زنجیره ارزش

طبق نمودار شماره ۵، بیشترین تمرکز برنامه بر **بهبود ساختار صنعت** (تکمیل زنجیره ارزش صنایع معدنی و پتروشیمی)، **تقویت زیرساخت‌های پشتیبان** کسب و کار و نهایتاً تقویت توان سیاست‌گذار است.

بخش سوم: دیدگاه اتاق ایران در خصوص مواد (۴۷) و (۴۸) لایحه برنامه هفتم توسعه

اتاق ایران بر این باور است که مواد (۴۷) و (۴۸) فصل دهم لایحه برنامه هفتم توسعه در حوزه معدن و صنایع نفتی از کفایت لازم برای تعدیل مشکلات این حوزه (که در بخش نخست این گزارش اشاره شد) برخوردار نیست. دیدگاه و ملاحظات اتاق ایران در خصوص این مواد در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول ۶. اهم نظرات اتاق ایران در خصوص مواد (۴۷) و (۴۸) لایحه برنامه

مواد	دلایل توجیهی / توضیحات	پیشنهادات (اصلاحی / حذفی)
<p>ماده ۴۷- در اجرای بندهای (۸) و (۹) سیاست‌های کلی برنامه هفتم^۴ و به‌منظور تحقق اهداف کمی زیر مطابق با احکام این فصل، اقدام می‌شود:</p>	<p>اهداف کمی عنوان شده ناظر به ظرفیت تولید است و در رابطه با ضریب عملیاتی واحدها (ظرفیت خالی) در واحدها توجیهی ندارد.</p>	
<p>ماده ۴۸- به‌منظور جلوگیری از خام فروشی و تکمیل زنجیره ارزش و رویکرد جهش اقتصادی، اقدامات زیر انجام می‌شود:</p> <p>الف- سازمان مکلف است کلان طرح(پروژه)های اولویت‌دار از جمله دالان‌های راهبردی انتقال(ترانزیت) ریلی، زنجیره اکتشاف و استخراج نفت و گاز و پتروپالایشگاهها، قطار سریع‌السیر در مسیرهای طولانی و پرمسافر و جایگزین هوایی، مهار آبهای مشترک و مرزی، شهرهای ساحلی، تحول رقومی (دیجیتال)، هوشمندسازی و دستیابی به توانمندی تزریق ماهواره به مدارهای زمین‌آهنگ را ظرف سه‌ماه پس از ابلاغ این قانون به‌تصویب هیأت‌وزیران برساند.</p>		
<p>ب- سرمایه‌گذاری در اکتشافات معدنی که منجر به صدور پروانه بهره‌برداری شود در صورتی که بهره‌برداری آن توسط سرمایه‌گذار اکتشاف صورت گیرد، مشمول معافیت موضوع تبصره (۵) ماده (۱۲) قانون اصلاح</p>	<p>دوره زمانی بهره‌مندی سرمایه‌گذار اکتشاف از معافیت‌ها نامشخص است. اگر آن دسته سرمایه‌گذاران اکتشاف که به بهره‌برداری از معادن می‌پردازند، نسبت به اقدامات موضوع تبصره ۵ ماده</p>	<p>اصلاح بند (ب) ماده (۴۸): پیشنهاد می‌شود، بند (ب) ماده ۴۸ به شرح ذیل اصلاح شود: <u>وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری اتاق بازرگانی،</u></p>

^۴ بند (۸) سیاست‌های کلی برنامه هفتم، به افزایش حداکثری تولید نفت خام و گاز طبیعی در میدین مشترک. * افزایش ضریب بازیافت در میدین مستقل. * افزایش ارزش‌افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز، تأکید دارد. بند (۹) سیاست‌های کلی برنامه هفتم، به اجرای چند طرح عظیم اقتصادی ملی، پیشران، زیرساختی، روزآمد و مبتنی بر آینده‌نگری اشاره کرده است.

پیشنهادات (اصلاحی/حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p>صنایع، معادن و کشاورزی ایران و تشکل‌های تخصصی مربوطه، نقشه راه معدن کشور را با رویکرد " توسعه و سرمایه‌گذاری فعالیت اکتشافی و شناسایی ذخایر معدنی"، " بهبود بهره‌وری عملیات معدنکاری" و " هدایت سرمایه‌گذاری در حوزه معدن به سمت تولید محصولات راهبردی و با ارزش افزوده بالا"، مبتنی بر اصول آمایش سرزمین، برداشت صیانتی از معادن، استفاده از فناوری‌های نوین، تکمیل زنجیره ارزش و با نگاه به توسعه پایدار تا پایان سال اول برنامه تدوین کند و به تصویب هیات وزیران برساند.</p> <p>تبصره ۱- سرمایه‌گذاری در اکتشافات معدنی که منجر به صدور پروانه بهره‌برداری شود در صورتی که بهره‌برداری آن توسط سرمایه‌گذار اکتشاف صورت گیرد، مشمول معافیت موضوع تبصره (۵) ماده (۱۲) قانون اصلاح قانون معادن مصوب ۱۳۹۰ می‌شود.</p> <p>تبصره ۲- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است، به‌منظور توسعه اکتشافات معدنی و زمینه‌سازی برای حضور موثر بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری و کارآفرینی در بخش معدن، واگذاری پهنه‌های معدنی در اختیار شرکت‌های دولتی و خصوصی را تعیین تکلیف کند. در موارد اختلاف بین دستگاهی در واگذاری پهنه‌های معدنی، نظر شورای عالی معادن مبنای تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد.</p>	<p>۱۲ (بهره‌برداری بهینه و صیانت از ذخایر معدنی، ارتقاء بهره‌وری و تحقیق و توسعه و اکتشاف و حفظ محیط زیست در معدن) نیز اقدام نمایند، مشمول معافیت جداگانه خواهند بود؟ اگر پاسخ منفی است، انگیزه سرمایه‌گذاران جدید برای پرداختن به اقدامات فوق محدود می‌شود.</p>	<p>قانون معادن مصوب ۱۳۹۰ می‌شود.</p>

پیشنهادات (اصلاحی / حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p>اصلاح بند (پ) ماده (۴۸): پیشنهاد می‌شود، در بند (پ) ماده (۴۸)، <u>دوره زمانی بهره‌مندی از معافیت‌ها مشخص شود.</u></p>	<p>دوره زمانی بهره‌مندی از معافیت‌ها نامشخص است.</p>	<p>پ- احداث و توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر (خورشیدی و بادی) توسط بهره‌برداران معادن در داخل محدوده‌های معدنی یا جوار آن به میزان بیست درصد (۲۰٪) سرمایه‌گذاری در نیروگاه (به تأیید وزارت نیرو) مشمول معافیت موضوع تبصره (۵) ماده (۱۲) قانون اصلاح قانون معادن مصوب ۱۳۹۰ در دوره اجرا می‌شوند.</p>
<p>الحاق یک تبصره به بند (ت) ماده (۴۸): پیشنهاد می‌شود، به ذیل بند (ت) ماده ۴۸ یک تبصره به شرح زیر الحاق شود:</p> <p><u>تبصره- اولویت صدور مجوز در طی سال‌های برنامه بر مبنای تکمیل زنجیره ارزش پایین دست صنایع فلزی کشور از جمله ورق، لوله، پروفیل، با هدف تأمین نیاز محصولات صنعتی از قبیل ماشین‌آلات سنگین، کشتی‌سازی، تولید موتورهای سنگین، توربین‌ها، خودروهای برقی و ایستگاه‌های شارژ سریع آنها، سیستم‌های ذخیره‌کننده و نگه‌دارنده انرژی و مگاباتری‌ها، توسعه استفاده از انرژی‌های نوین شامل خورشیدی، بادی، می‌باشد.</u></p>	<p>در تعیین معیارهای بازنگری نسبت به مولفه مقیاس هیچگونه توجه نشده است. این در حالی است که موضوع مقیاس غیراقتصادی یکی از اشکالات اساسی صنایع معدنی و حتی پتروشیمی کشور به شمار می‌رود.</p>	<p>ت- وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است، ضوابط صدور، تمدید و لغو جوازهای تأسیس واحدهای صنعتی را بر اساس صیانت و ایجاد حداکثر ارزش افزوده از منابع پایه، ایجاد توازن و رفع ناترازی زنجیره‌های تولید و ملاحظات سند ملی آمایش سرزمین ظرف شش ماه پس از ابلاغ این قانون، بازنگری نموده و اجرا نماید.</p> <p>کلیه مجوزهای صادره در زنجیره ارزش پتروشیمی (به‌ویژه تولید متانول، اوره و پلی‌اتیلن) و زنجیره ارزش صنایع معدنی (به‌ویژه فولاد) که تا پایان سال ۱۴۰۱ به بهره‌برداری نرسیده‌اند، منطبق با ظرفیت‌های تأمین خوراک، تأمین زیرساخت‌ها، ملاحظات سند ملی آمایش سرزمین، صرفه و صلاح اقتصادی، ظرف یک‌سال پس از ابلاغ این قانون باید مورد بازنگری قرار گیرد. همچنین مجوزهای تأمین خوراک، انرژی و تخصیص آب به بنگاه‌های اقتصادی در دوره اجرا تا آغاز بهره‌برداری، زمان‌مند بوده و صرفاً مشروط به بهره‌برداری در زمان‌بندی تعیین‌شده است و تمدید آن صرفاً بر اساس قانون و مقررات مجاز خواهد بود.</p>

پیشنهادات (اصلاحی/حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p>اصلاح بند (ث) ماده (۴۸):</p> <p>پیشنهاد می‌شود، بند (ث) ماده (۴۸)، به شرح ذیل اصلاح شود:</p> <p>معافیت مالیاتی درآمد حاصل از صادرات مواد معدنی فلزی- غیر فلزی، محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی به صورت خام و یا با ارزش افزوده پایین که مورد نیاز صنایع داخلی بوده و یا دارای توجیه فنی و اقتصادی برای فرآوری و ایجاد ارزش افزوده بیشتر در داخل باشد، لغو میگردد. آئین نامه اجرایی این بند و تعریف فهرست مواد خام و یا ارزش افزوده پایین با لحاظ شرایط مندرج در این بند قانونی ظرف ۲ ماه پس از لازم الاجرا شدن این قانون توسط وزارتخانه های صنعت ، معدن و تجارت (مسئول)، نفت، امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه و اتاق بازرگانی صنایع و معادن و کشاورزی ایران پیشنهاد و به تصویب هیات وزیران می رسد.</p> <p>تبصره - برای آن دسته از طرح‌های سرمایه گذاری که در طی سال‌های برنامه هفتم توسعه اجرا می‌شوند یا به بهره برداری می رسند، تحمیل هر گونه مالیات یا وضع عوارض جدید یا احکام جدیدی که محدودیتی در فعالیت طرح های سرمایه گذاری موضوع این ماده ایجاد می کنند ممنوع است. دولت موظف است با انعقاد قراردادهای حداقل ۵ ساله، فرمول یا روش قیمت گذاری انرژی یا نرخ خوراک و سایر نهاده‌های در اختیار دولت را که در این طرح ها استفاده می‌شوند، تعیین کند. تغییر این نرخ ها ضمن قوانین بودجه سنواتی یا دیگر قوانین ممنوع است.</p>	<p>مادامی که صنایع پائین دستی صنایع معدنی و نفتی توسعه نیافته است، بخشی از تولیدات به ویژه در رابطه با بلوم و بیلت مازاد بر نیاز داخل است. لذا، به ویژه در صورت حاکمیت شرایط رکودی در بازار داخل و حذف معافیت مالیاتی، انگیزه تولید و فروش بیلت و بلوم در بازارهای صادراتی تحت تاثیر قرار می‌گیرد. تاثیر این مساله بر ارزش‌آوری حاصل از صادرات این محصولات و همچنین امکان بهره‌مندی از صرفه‌های مقیاس در واحدها وارد می‌شود. از این‌رو، لازم است معافیت مالیاتی صادرات مواد معدنی فلزی- غیر فلزی، محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی به صورت خام و یا با ارزش افزوده پایین که مورد نیاز صنایع داخلی بوده و یا دارای توجیه فنی و اقتصادی برای فرآوری و ایجاد ارزش افزوده بیشتر در داخل باشد، لغو شود. از سوی دیگر، در راستای تخصیص این منابع برای توسعه زنجیره ارزش صنایع و ممانعت از صرف این منابع برای هزینه های جاری دولت، ضروریست از واریز این منابع به بودجه اجتناب شود و این منابع به شرح پیشنهاد ارائه شده به صندوق حمایت از تکمیل زنجیره ارزش صنایع واریز و صرف توسعه زنجیره ارزش صنایع گردد.</p>	<p>ث- معافیت مالیاتی درآمد حاصل از صادرات مواد و محصولات معدنی و صنایع معدنی فلزی و غیرفلزی و محصولات نفتی، گازی و پتروشیمی (از جمله بیلت، بلوم، اسلب، قیر، متانول، اوره و پلی اتیلن) به صورت خام و نیمه خام در تمام نقاط کشور لغو می‌گردد. آیین‌نامه اجرائی این بند ظرف یک‌ماه پس از برنامه توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت و نفت و سازمان پیشنهاد و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.</p>

پیشنهادات (اصلاحی/حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p>الحاق دو تبصره به بند (ج) ماده (۴۸):</p> <p>پیشنهاد می‌شود، به ذیل بند (ج) ماده ۴۸ دو تبصره به شرح زیر الحاق شود:</p> <p><u>تبصره ۱- منابع حاصل از لغو معافیت مالیاتی صادرات مواد و محصولات معدنی و صنایع معدنی فلزی و غیرفلزی، به صورت خام و نیمه‌خام و وضع عوارض موضوع بندهای "ث" و "ج" پس از وصول توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی مستقیماً به "صندوق حمایت از تکمیل زنجیره ارزش صنایع" که به موجب این قانون تشکیل می‌شود، واریز می‌گردد. آئین نامه نحوه اداره این صندوق به پیشنهاد وزارت صمت و با مشارکت سازمان برنامه و بودجه و وزارت امور اقتصادی و دارایی و اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران به تصویب هیات وزیران خواهد رسید.</u></p> <p><u>تبصره ۲- صندوق مکلف است منابع را صرفاً برای توسعه و تکمیل زنجیره ارزش صنایع مواد خام و نیمه‌خام، توسعه و به‌روزرسانی ماشین‌آلات و تجهیزات خطوط تولید تخصیص دهد.</u></p>	<p>هر گاه در قسمت‌های بالای زنجیره ظرفیت خالی وجود داشته باشد و انگیزه صادرات هم (به واسطه حذف معافیت مالیاتی و وضع عوارض) وجود نداشته باشد، لزوماً منجر به انگیزه سرمایه‌گذاری در پائین دست منتهی نمی‌شود. در بسیاری مواقع ضعف دسترسی به دانش فنی در حلقه‌های پائین دست است که حرکت بنگاه‌ها در حلقه‌های با ارزش افزوده بالا را کند می‌سازد.</p>	<p>ج- دولت موظف است از سال اول برنامه، نسبت به وضع عوارض کاهنده (با لحاظ یارانه‌های مستقیم متعلقه) صادرات مواد خام و نیمه‌خام در طول زنجیره ارزش به نحوی که صادرات این محصولات بر عرضه داخلی رجحان نداشته و هم‌زمان منجر به توقف تولید اقتصادی نشود، اقدام نماید. آیین‌نامه اجرائی این بند توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری وزارت نفت ظرف سه‌ماه پس از ابلاغ این قانون، تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.</p>
<p>اصلاح بند (ج) ماده (۴۸):</p> <p>پیشنهاد می‌شود، بند (ج) ماده ۴۸ به شرح زیر اصلاح شود:</p> <p><u>به وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری وزارت نفت اجازه داده می‌شود به منظور تشویق سرمایه‌گذاری در تکمیل زنجیره ارزش با اولویت</u></p>		<p>ج- به وزارت نفت اجازه داده می‌شود تخفیف‌های پلکانی نرخ خوراک موضوع جزء (۳) تبصره ذیل بند «الف» ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) را با استفاده از «اوراق تسویه»، در طول زنجیره ارزش صنایع پایین‌دستی نفت و گاز به سرمایه‌گذاران دارای</p>

پیشنهادات (اصلاحی/حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p><u>خوراک مایع، خودکفایی در تولید محصولات راهبردی و صرفه‌جویی ارزی ناشی از کاهش واردات با اولویت در مناطق محروم، نسبت به بازنگری در تخفیف‌های پلکانی نرخ خوراک موضوع جزء (۳) تبصره ذیل بند الف ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) اقدام و امکان استفاده از «اوراق تسویه»، برای پرداخت تخفیف‌های مذکور در طول زنجیره ارزش صنایع پایین‌دستی نفت و گاز به سرمایه‌گذاران دارای قراردادهای بلندمدت را فراهم نماید. این اوراق صرفاً با ارزش اسمی و بدون قابلیت مبادله برای تسویه هزینه خوراک قابل استفاده خواهد بود. آیین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر شیوه اجرا و نحوه توزیع مشوق در حلقه‌های مختلف زنجیره ارزش و سایر ضوابط توسط وزارت نفت با همکاری وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت و امور اقتصادی و دارایی و سازمان ظرف شش‌ماه پس از ابلاغ این برنامه به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.</u></p>		<p>قراردادهای بلندمدت تخصیص دهد. این اوراق صرفاً با ارزش اسمی و بدون قابلیت مبادله برای تسویه هزینه خوراک قابل استفاده خواهد بود. آیین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر شیوه اجرا و نحوه توزیع مشوق در حلقه‌های مختلف زنجیره ارزش و سایر ضوابط توسط وزارت نفت با همکاری وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت و امور اقتصادی و دارایی و سازمان ظرف شش‌ماه پس از ابلاغ این برنامه به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.</p>
		<p>ح- به سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران اجازه داده می‌شود ارزش اقتصادی پروانه‌های بهره‌برداری معادن در اختیار خود را به‌عنوان دارایی و حقوق صاحبان سهام ثبت نماید.</p>
<p>اصلاح بند (خ) ماده (۴۸): پیشنهاد می‌شود، بند (خ) ماده ۴۸ به شرح زیر اصلاح شود: وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های</p>	<p>اولاً ارتباط این ماده با «فصل زنجیره ارزش معدن و صنایع نفتی» نامشخص است. ثانیاً، ماهیت صنایع خلاق بسیار متفاوت از صنوف تولیدی و خدماتی (که یک مفهوم کلی و عمومی است)، می‌باشد.</p>	<p>خ- وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران) می‌تواند با همکاری شهرداری‌ها و در چهارچوب طرح جامع شهری نسبت به ایجاد مجتمع‌های صنایع خلاق، صنایع‌دستی و صنفی تولیدی</p>

پیشنهادات (اصلاحی/حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p>صنعتی ایران) می‌تواند با همکاری شهرداری‌ها و در چهارچوب طرح جامع شهری نسبت به <u>ایجاد و فعال‌سازی شهرک‌ها و نواحی صنعتی، مجتمع های فناوری اطلاعات (IT)</u>، مجتمع‌های صنایع خلاق، صنایع دستی و صنفی تولیدی و خدماتی در داخل حریم و <u>محدوده</u> شهری اقدام نماید.</p>	<p>صنایع دستی نیز جزئی از صنوف تولیدی به شمار می‌رود. منطق پشتیبان این شیوه اختصاصی‌سازی نامشخص است.</p>	<p>و خدماتی در داخل حریم شهری اقدام نماید.</p>
<p>اولویت اول: حذف بند (د) ماده (۴۸): پیشنهاد می‌شود، بند (د) ماده (۴۸)، <u>حذف شود.</u></p> <p>اولویت دوم: اصلاح بند (د) ماده (۴۸): پیشنهاد می‌شود، بند (د) ماده ۴۸ به شرح زیر اصلاح شود: به‌منظور نظارت بر رعایت حریم‌های ساخت‌وساز و بررسی میزان تخلفات ساخت‌وساز و نقض حریم‌ها در اراضی با کاربری صنعتی، فسخ و خلع ید از اراضی و قراردادهای غیرفعال، تعیین جریمه ساخت‌وسازهای غیرمجاز و رسیدگی و تعیین تکلیف وضعیت واحدهای تولیدی راکد، در هر استان کارگروه صیانت از اراضی با کاربری صنعتی متشکل از نماینده سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران، نماینده استاندار و نماینده رئیس کل دادگستری استان (قاضی) تشکیل می‌شود. احکام این کارگروه‌ها قابل اعتراض در محاکم قضائی نخواهد بود. آیین‌نامه اجرائی این بند با پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.</p>	<p>اولا ارتباط این ماده با «فصل زنجیره ارزش معدن و صنایع نفتی» نامشخص است. ثانيا این ماده نیاز به حکم قانون برنامه ندارد.</p>	<p>د- به‌منظور نظارت بر رعایت حریم‌های ساخت‌وساز و بررسی میزان تخلفات ساخت‌وساز و نقض حریم‌ها در اراضی با کاربری صنعتی، فسخ و خلع ید از اراضی و قراردادهای غیرفعال، تعیین جریمه ساخت‌وسازهای غیرمجاز و رسیدگی و تعیین تکلیف وضعیت واحدهای تولیدی راکد، در هر استان کارگروه صیانت از اراضی با کاربری صنعتی متشکل از نماینده سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران، نماینده استاندار و نماینده رئیس کل دادگستری استان (قاضی) تشکیل می‌شود. احکام این کارگروه‌ها قابل اعتراض در محاکم قضائی نخواهد بود. آیین‌نامه اجرائی این بند با پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.</p>

پیشنهادات (اصلاحی/حذفی)	دلایل توجیهی / توضیحات	مواد
<p>اصلاح بند (ذ) ماده (۴۸):</p> <p>پیشنهاد می‌شود، بند (ذ) ماده (۴۸)، به شرح ذیل اصلاح شود:</p> <p>در خصوص پرونده‌های حقوقی مربوط به واحدهای تولیدی و همچنین در رابطه با مطالبات موضوع ماده (۵۰) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴، هرگونه توقیف و ضبط ماشین‌آلات، ابزار تولید، تجهیزات و مواد اولیه واحدهای تولیدی، بازداشت و حبس مدیرعامل و یا اعضای هیأت‌مدیره که با تشخیص ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان منجر به توقف تولید شود، تا زمان قطعی شدن حکم ممنوع است.</p> <p><u>اصلاح بند (ذ) ماده (۴۸):</u></p> <p><u>پیشنهاد می‌شود، بند (ذ) ماده (۴۸)، به شرح ذیل اصلاح شود:</u></p> <p><u>در خصوص پرونده‌های حقوقی مربوط به واحدهای تولیدی و همچنین در رابطه با مطالبات موضوع ماده (۵۰) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴، هرگونه توقیف و ضبط ماشین‌آلات، ابزار تولید، تجهیزات و مواد اولیه واحدهای تولیدی صنعتی و معدنی، بازداشت و حبس مدیرعامل و یا اعضای هیأت‌مدیره که با تشخیص ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان منجر به توقف تولید شود، تا زمان قطعی شدن حکم ممنوع است.</u></p> <p><u>در خصوص بازداشت و حبس مدیرعامل و یا اعضای هیأت‌مدیره که با تشخیص ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان، منجر به توقف تولید می‌شود، صرفاً پس از قطعی شدن حکم خواهد بود.</u></p>		<p>ذ- در خصوص پرونده‌های حقوقی مربوط به واحدهای تولیدی و همچنین در رابطه با مطالبات موضوع ماده (۵۰) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴، هرگونه توقیف و ضبط ماشین‌آلات، ابزار تولید، تجهیزات و مواد اولیه واحدهای تولیدی، بازداشت و حبس مدیرعامل و یا اعضای هیأت‌مدیره که با تشخیص ستاد تسهیل و رفع موانع تولید استان منجر به توقف تولید شود، تا زمان قطعی شدن حکم ممنوع است.</p>

بخش چهارم: احکام پیشنهادی اتاق ایران برای درج در لایحه برنامه هفتم توسعه

در این بخش، پیشنهادات اتاق ایران برای بهبود وضعیت زنجیره ارزش معدن و صنایع نفتی ارائه می‌شود. در این راستا، ابتدا بررسی می‌شود که آیا در لایحه برنامه هفتم اولویت‌های سیاستی بخش خصوصی لحاظ شده است یا نه (جدول شماره ۷). پس از حصول اطمینان از نادیده‌گرفتن شدن مسائل حوزه مزبور در لایحه برنامه، احکام پیشنهادی اتاق ایران تصریح می‌شود (جدول شماره ۸).

جدول ۷. رویکرد لایحه برنامه هفتم به اولویت‌های سیاستی حوزه معدن و صنایع نفتی

ردیف	محور اولویت‌دار	جایگاه در برنامه
۱	تکمیل و توسعه زنجیره ارزش صنایع معدنی و نفتی از طریق افزایش تنوع تولیدات	به صورت بسیار ضمنی و در حد: ■ حذف معافیت صادراتی محصولات خام و نیمه خام ■ وضع عوارض صادراتی برحسب ارزش افزوده
۲	افزایش توازن در زنجیره تامین صنایع معدنی و نفتی	بدون توجه مستقیم به ناترازی فعلی حاکم بر زنجیره تامین این صنایع
۳	توسعه صادرات در صنایع پائین‌دستی معدنی	به این مساله پرداخته نشده است.
۴	نوسازی ماشین‌آلات معدنی	به این مساله پرداخته نشده است.
۵	توسعه اکتشافات	به صورت محدود و جزئی به آن پرداخته شده است.
۶	بازمهندسی ساختار صنایع معدنی و نفتی به‌ویژه صنایع فلزی به‌سمت ساختار مبتنی بر مقیاس	به این مساله پرداخته نشده است.
۷	تجهیز زیرساخت‌های آب و انرژی پشتیبان فعالیت در صنایع معدنی و نفتی	در رابطه با دسترسی به زیرساخت‌های موجود آب و انرژی، صرفاً به بحث زمان‌مندی مجوزها اشاره شده است. اما در مورد توسعه زیرساخت‌های آب و انرژی بندی وجود ندارد.
۸	تجهیز زیرساخت‌های لجستیکی پشتیبان فعالیت در صنایع معدنی و نفتی	به این مساله پرداخته نشده است.
۹	افزایش ضریب بهره‌برداری در حلقه‌های میان‌دستی و پایین‌دستی صنایع معدنی	به این مساله پرداخته نشده است.
۱۰	ایجاد فرصت‌های بهره‌مندی از صرفه‌های مقیاس و صرفه‌های تنوع	به این مساله پرداخته نشده است.
۱۱	حداقل‌سازی اثر اقدامات تنظیم بازاری بر عملکرد صادراتی فعالان بازار	به این مساله پرداخته نشده است.

با عنایت به محورهای اولویت‌دار برشمرده و شناسایی آن دسته مواردی که باید در زنجیره ارزش صنایع معدنی و نفتی در برنامه هفتم به آنها توجه می‌شود، مجموعه پیشنهادات اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران به شرح جدول زیر می‌باشد:

جدول ۸. احکام پیشنهادی اتاق ایران برای درج در لایحه برنامه هفتم توسعه

حکم پیشنهادی	ردیف
<p>با هدف توسعه زنجیره‌های ارزش ملی، منطقه‌ای و جهانی، توسعه بازار مشترک منطقه‌ای، مراقبت از ذخایر راهبردی و منابع بین‌نسلی، فعال‌سازی مزیت‌های جغرافیایی- سیاسی، توسعه صنایع پیشران و تبدیل جمهوری اسلامی ایران به مرکز مبادلات و خدمات تجاری، انرژی، ارتباطات و لجستیک منطقه‌ای، سازمان مکلف است ظرف شش ماه پس از ابلاغ این قانون سند راهبرد توسعه صنعتی را تهیه و به تصویب هیات وزیران برساند.</p>	۱
<p>به‌منظور توسعه زنجیره ارزش صنایع و عبور از خام‌فروشی و تنظیم بازار کالاهای مشمول الزام به عرضه در بورس‌های کالایی از جمله زنجیره فولاد، فلزات اساسی، زنجیره گاز و پتروشیمی، زنجیره نفت و مواد هیدروکربنی و میعانات گازی و محصولات پتروشیمی و پالایشی، در طول برنامه هفتم توسعه:</p> <p>الف- وزارت امور دارایی و اقتصادی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است، نسبت به راه‌اندازی قرارداد آتی و آپشن آن دسته از کالاهای اساسی که نقش کلیدی در زنجیره تأمین کشور دارند، مانند انواع ورق فولادی، آلومینیم، مس، کالاهای اساسی کشاورزی مثل ذرت، جو، محصولات پتروشیمی از جمله انواع PVC و غیره (سالانه حداقل برای ۴ نوع محصول) راه‌اندازی کند.</p> <p>تبصره ۱- بورس کالا موظف است امکان نظارت بر معاملات این دسته از کالاها را از طریق ایجاد دسترسی آنلاین برای وزارت صنعت، معدن و تجارت، گمرک، سازمان توسعه و تجارت، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، سازمان بازرسی و بانک مرکزی، فراهم نماید.</p> <p>تبصره ۲- وزارت اقتصاد موظف است با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت، با بهره‌گیری از علائم قیمت‌های کشف شده این کالاها در بازار، میزان عوارض و حقوق ورودی کالاها را در راستای مدیریت بازار، تعیین و به فعالان اقتصادی ابلاغ نماید.</p> <p>ب- یک نماینده به انتخاب رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، به عنوان نماینده ناظر در هیات مدیره بورس کالا حضور خواهد داشت.</p>	۲
<p>به منظور نوسازی و بروز رسانی فن‌آوری و ماشین‌آلات با عمر ده سال و بیشتر و استقرار صنعت نسل چهارم در خطوط تولید و در راستای کاهش مصرف و شدت انرژی و آلاینده‌گی در بخش صنعت و افزایش بازدهی و ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیری تولیدات داخلی، در طی سال‌های برنامه هفتم توسعه اقدامات زیر اجرایی می‌گردد:</p> <p>الف- واردات ماشین‌آلات دارای معافیت گمرکی بوده و مقدار پایش شده و مقدار پایش شده در بهره‌وری انرژی بر اساس گزارش ممیزان صاحب صلاحیت می‌تواند به مقدار استهلاک سالیانه ثبت شده در دفاتر مالیاتی اضافه گردد.</p> <p>ب- واحدهایی که در رسته ماشین‌سازی فعالیت می‌کنند به نسبت افزایش سالیانه فروش و نوآوری و استفاده از تکنولوژی و شریک تجاری از خدمات حمایتی صندوق نوآوری ماشین‌سازی بهره‌مند خواهند شد.</p>	۳

حکم پیشنهادی	ردیف
<p>ج- واحدهای تولیدی مجازند هزینه واقعی استهلاک (اضافی) آن بخش از دارایی‌های ثابت استهلاک‌پذیر را که برای بازسازی و جایگزینی خطوط تولید یا توسعه و تکمیل خطوط تولید خریداری کرده‌اند را متناسب با افزایش قیمت روز ماشین‌آلات در صورت های مالی خود لحاظ کنند.</p> <p>تبصره- تجدید ارزیابی دارایی‌های فوق معاف از مالیات خواهد بود.</p>	
<p>وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است با همکاری اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران و تشکل‌های تخصصی مربوطه، نقشه راه معدن کشور را با رویکرد " توسعه فعالیت اکتشافی و شناسایی ذخایر معدنی"، " بهبود بهره‌وری عملیات معدنکاری" و " هدایت سرمایه‌گذاری در حوزه معدن به سمت تولید محصولات راهبردی و با ارزش افزوده بالا"، مبتنی بر اصول آمایش سرزمین، برداشت صیانتی از معادن، استفاده از فناوری‌های نوین، تکمیل زنجیره ارزش و با نگاه به توسعه پایدار تا پایان سال اول برنامه تدوین کند و به تصویب هیات وزیران برساند.</p>	۴
<p>وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است، به منظور توسعه اکتشافات معدنی و زمینه‌سازی برای حضور موثر بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری و کارآفرینی در بخش معدن، واگذاری پهنه‌های معدنی در اختیار شرکت‌های دولتی و خصوصی را تعیین تکلیف کند.</p> <p>تبصره- در موارد اختلاف بین دستگاهی در واگذاری پهنه‌های معدنی، نظر شورای عالی معادن مبنای تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد.</p>	۵
<p>وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلف است:</p> <p>۱- با حمایت از صنعت لجستیک معکوس، به گونه‌ای موجب توسعه نسل دوم و سوم این صنعت گردد که مواد و کالاهای قابل بازیابی اعم از ضایعات، معیوب و مرجوعی جمع شده در شبکه لجستیک معکوس کشور، هر سال به میزان ۱۵ درصد افزایش یافته و پسماند قابل بازیابی کشور تا پایان سال آخر اجرای برنامه به میزان ۷۵ درصد کاهش یابد؛</p> <p>۲- با استفاده بهینه از سامانه‌های موضوع مواد ۵ و ۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، گردش مواد و کالای قابل بازیابی در کشور را به طور دقیق و شفاف رصد کرده و در صورت احراز اصالت منشأ، این مواد و کالاها و محصولات حاصل از بازیافت یا بازسازی آنها را مشمول مجوز و مشوق‌های صادراتی کند؛</p> <p>۳- آن دسته از صنایع بازیافت که زنجیره تولید خود را از پسماند و مواد قابل بازیابی تا محصولات قابل عرضه در زنجیره ارزش تکمیل نموده‌اند، در زمره صنایع دارای اولویت، پیشران و سبز قرار داده و مشمول حمایت‌های قانونی نماید.</p> <p>۴- با مانع‌زدایی از مسیر صنایع، تمهیدات لازم را در جهت تعریف و سرمایه‌گذاری بر پروژه‌های مدیریت پسماندهای صنعتی در محل تولید (با اولویت کاهش تولید پسماندهای صنعتی از مسیر ارتقاء فناوری و افزایش بهره‌وری فرآیندهای تولیدی، مدیریت پسماندهای صنعتی در داخل واحدهای صنعتی و مدیریت پسماندهای صنعتی در داخل شهرک‌های صنعتی) اتخاذ نموده به نحوی که تا پایان اجرای برنامه انتقال پسماندهای صنعتی به خارج از شهرک‌های صنعتی و میان استان‌ها تا حد امکان به حداقل برسد.</p> <p>سازوکار اجرایی و مشوق‌های موضوع بندهای فوق، اعم از تسهیلات بلاعوض و سود تسهیلات بانکی به پیشنهاد وزارت صنعت، معدن و تجارت به تصویب دولت رسیده و در بودجه‌های سنواتی لحاظ شود.</p>	۶

حکم پیشنهادی	ردیف
<p>تبصره ۱- تا انتهای اجرای برنامه، فعالیت‌های لجستیک معکوس مشمول معافیت‌های موضوع ماده ۵ قانون کمک به ساماندهی پسماندهای عادی با مشارکت بخش غیردولتی خواهند بود.</p> <p>تبصره ۲- کسب و کارهای لجستیک معکوس، پردازش، بازیافت، تصفیه و دفع، از شعاع استقرار صنایع از کلانشهرها مستثنی خواهد بود و معیارها، ضوابط و نحوه مکانیابی جهت محل استقرار این واحدها، توسط کارگروه مدیریت پسماند تعیین و به تصویب هیئت دولت می‌رسد.</p>	
<p>۱- صنایع انرژی‌بر از جمله پتروشیمی، فولاد و... از طریق مشارکت با شرکت‌های غیردولتی اکتشاف و تولید دارای صلاحیت، در اولویت واگذاری میدین گازی توسعه نیافته و همچنین بهره‌برداری از گازهای مشعل (فلر)، قرار دارند. وزارت نفت مکلف است گاز تولیدی این میدین را بر اساس قرارداد و به میزان سهم سرمایه گذار، به سرمایه‌گذاران این طرح‌ها تخصیص دهد.</p> <p>۲- به منظور تکمیل زنجیره ارزش و جلوگیری از خام فروشی، وزارت نفت مکلف است قیمت خوراک پتروشیمی‌های با خوراک مایع کشور را همانند پتروشیمی‌های با خوراک گاز محاسبه و با رعایت بندهای زیر اعلام کند:</p> <p>تبصره ۱- میزان خوراک مصرفی سالیانه این پتروشیمی‌ها بر اساس سهمیه‌های موجود (از طریق سامانه‌ها و نهاد های ذی صلاح) مشخص گردد</p> <p>تبصره ۲- نرخ خوراک مشخص شده نیز همانند قیمت‌گذاری خوراک های گازی مشخص گردد.</p>	۷
<p>کلیه وزارتخانه‌های راه و شهرسازی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، کشور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون خدمات کشوری مرتبط با صنوف موضوع تبصره ماده (۲) قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی آن مکلفند در مواردی که مسئولیت‌های مصرح قانونی وجود دارد، ضوابط فنی حاکم بر فعالیت کسب و کارهای فضای مجازی و برخط (سکوپی) خصوصاً سکوهایی به هم رسانی و بازارگاه های مرتبط با حوزه فعالیت خود را ظرف سه ماه از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون و با در نظر گرفتن ویژگی‌های خاص این کسب و کارها و بدون صدور مجوز جدید با همکاری معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت صنعت، معدن و تجارت تهیه و به نهادها و دستگاه‌های ذی ربط ابلاغ نمایند. اشخاص صنفی فعال در کسب و کارهای فضای مجازی و برخط (سکوپی) که پروانه کسب ذیل قانون نظام صنفی کشور را دریافت کرده‌اند، با رعایت ضوابط فنی ابلاغ شده و تحت نظارت مراجع قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی مجاز به فعالیت می‌باشند و الزام به اخذ و صدور مجوز فعالیت مازاد بر پروانه کسب توسط دستگاه‌های اجرایی برای آنها ممنوع است.</p>	۸
<p>وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است برنامه جامع ساماندهی صنایع اشباع کشور را به گونه ای تهیه نماید که هر گونه سرمایه گذاری و صدور مجوز جدید در این صنایع بر اساس رعایت شاخص هایی نظیر مزیت های منطقه ای، بهبود سطح فناوری، کاهش آلودگی های زیست محیطی، عدم بهره مندی از یارانه آب، انرژی، تسهیلات و صورت پذیرد.</p> <p>تبصره- محدودیت های ایجاد شده برای سرمایه گذاری های جدید نباید به گونه ای باشد که نوعی</p>	۹

حکم پیشنهادی	ردیف
<p>انحصار را برای واحدهای موجود ایجاد نماید. از این رو لازم است میزان درجات سخت گیری صدور مجوز بسته به درجات انحصار موجود در هر رشته فعالیت انعطاف پذیر باشد.</p>	
<p>در راستای تسهیل فرآیند «تولید بدون کارخانه»، وزارت صنعت، معدن و تجارت با همکاری وزارت اقتصاد و امور دارایی موظف است آیین‌نامه جامع تولید بدون کارخانه در کشور را با رعایت ملاحظات ذیل تصویب نماید:</p> <p>لزوم شکل دهی به یک پایگاه داده به منظور شناسایی کارخانه‌های دارای ظرفیت خالی (سفارش گیرنده) و وصل کردن سرمایه گذاران مشتاق به تولید بدون کارخانه (سفارش دهنده) به کارخانه سفارش گیرنده و تسهیل ارتباطات مدنظر</p> <p>لزوم به رسمیت شناختن طرفین سفارش دهنده و سفارش گیرنده فرآیند تولید بدون کارخانه در قوانین و مقررات</p> <ul style="list-style-type: none"> - تعریف سازوکار حل مشکلات حقوقی - تعریف سازوکار اخذ استاندارد و تاییدیه های مورد نیاز - تعیین سازوکار اخذ مشوق ها، حمایت ها و تسهیلات - تدوین الگوهای تولید بدون کارخانه ویژه صنایع منتخب - شکل گیری کسب و کارهای مکمل جهت کمک به انعقاد معامله در چارچوب آیین‌نامه تدوینی 	<p>۱۰</p>